

УДК 347.965.08(477.87)(091:094)“185/195”

**І. Ю. Фельцан,**

здобувач кафедри теорії та історії держави і права  
юридичного факультету  
Ужгородського національного університету

## **Кадровий склад адвокатури на Закарпатті в другій половині XIX – першій половині XX століття**

*Комплексно досліджено розвиток кадрового складу адвокатури на Закарпатті в другій половині XIX – першій половині XX ст. в контексті впливу на неї діючих на Закарпатті політико-правових систем іноземних країн і характеристики національного складу адвокатів. Наведено раніше не відомі історико-правовий науці архівні документи, здійснено юридичний аналіз історичного процесу розвитку правових норм щодо допуску до професії адвоката на Закарпатті. Встановлено історичну роль закарпатських адвокатів у процесах розвитку Закарпаття.*

**Ключові слова:** адвокатура Закарпаття, адвокатура Австро-Угорщини, адвокатура Підкарпатської Русі, адвокатура Підкарпаття, адвокатура Закарпатської області, адвокатура Закарпатської області.

**Постановка проблеми.** За своєю правовою природою адвокатура належить до переліку вільних професій і суттєво відрізняється від державних органів. Крім того, цей правовий інститут характеризується також вищим ступенем персоналізованості, де у професійній діяльності кожен адвокат має яскраво виражену індивідуальну складову – рівень професійних здібностей, моральних якостей тощо. Вказане сприяло тому, що у складні періоди української історії адвокати не залишались осторонь від процесів збереження та розвитку української національної ідеї. Особливо це було актуальним на тих українських землях, які через історичні обставини розвивалися тривалий час у складі іноземних держав. Однією з таких земель було українське Закарпаття, яке вимушено з кінця XI ст. перебувало у складі Угорського королівства – складової Австрійської імперії з XVIII ст., а також Австро-Угорської монархії з 1867 по 1918 рр. Далі на Закарпатті в період з 1919 по 1946 рр. взагалі змінилися багато іноземних політико-правових систем, кожна з яких вплинула на розвиток адвокатури. Однак при цьому історія закарпатської адвокатури залишається маловивченою, що стосується і питання розвитку її кадрового складу.

**Стан дослідження.** Для комплексного дослідження розвитку адвокатури на Закарпатті ми проаналізували праці М. Вегеша, В. Лемака, Р. Майора, Н. Роман [1–4] та інших, присвячені загальній історії та правовому розвитку Закарпаття. Однак особливо важливими для нас стали праці таких вітчизняних і закордонних дослідників, як М. Гайдошова, Т. Габріш, І. Мазурок [5–7]. **Метою** нашої статті є

проаналізувати питання розвитку кадрового складу адвокатури на Закарпатті в другій половині XIX – першій половині XX ст. у контексті впливу на неї діючих на Закарпатті політико-правових систем іноземних країн. Для цього слід проаналізувати розвиток відповідних правових норм щодо допуску до адвокатської професії; здійснити характеристику закарпатської адвокатури з урахуванням ознаки національної належності адвокатів; визначити роль закарпатських адвокатів у процесах історичного розвитку краю.

**Виклад основного матеріалу.** Друга половина XIX – перша половина XX ст. стали для Закарпаття часом бурхливого політико-правового розвитку. Він розпочав з буржуазних реформ на Закарпатті у складі Угорщини (з низкою історичних подій і процесів), а завершився поверненням Закарпаття до складу Української РСР у 1946 р. та уніфікацією його правової системи з правовою системою УРСР–СРСР у наступні до 1950 роки. Всі ці процеси вплинули також на кадровий склад закарпатської адвокатури.

Зокрема, в другій половині XIX – на початку XX ст. Закарпаття було південно-східним регіоном Угорського Королівства, який, за словами І. Холаса, центральними органами влади вважався віддаленим і бідним краєм, що не мав будь-якого спеціального статусу [8, с. 9]. Взагалі на той час поняття «Закарпаття» (Угорська Русь) охоплювало чотири комітати, розташовані в північно-східній частині Угорщини, – Ужанський, Березький, Угочанський і Марамароський, в яких компактно проживало українське (русинське) населення. Площа вказаних чотирьох комітатів складала близько 18 тис. кв. км, що становило в 1900 р. 5,5 % всієї площі Угорського королівства [4, с. 190, 191]. На сьогодні деякі землі тодішнього Закарпаття входять до складу сучасних Румунії, Угорщини та Словаччини.

В другій половині XIX – на початку XX ст. питання допуску до професії адвоката на Закарпатті регулювалося нормами патенту Австрійського імператора від 24.07.1852 № 170 (далі – Патент № 170), який був чинним в Угорщині в період з 1853 по 1861 рр. § 2 та 7 цього документа для набуття статусу адвоката закріплювали такі умови: австрійське громадянство, повна дієздатність, бездоганна репутація, ступінь доктора права, відповідний юридичний стаж, складання адвокатського іспиту, дозвіл на який надавав міністр юстиції, він же після виконання всіх умов призначав адвоката у певний судовий округ, де була в цьому потреба, там адвокат і складав Присягу [9]. Згодом норми Патенту № 170 замінили положення Тимчасових судових правил 1861 р., що були чинними в Угорщині до 1874 р. та передбачали такі вимоги до майбутніх адвокатів: юридична освіта, дворічний юридичний стаж, складання адвокатського іспиту [6, с. 382]. Тимчасові судові правила замінив угорський Закон від 04.12.1874 № 34 (далі – Закон № 34), що був чинним в Угорщині (і на Закарпатті) до розпаду в 1918 р. Австро-Угорщини, однак продовжив діяти на Закарпатті у складі Чехословацької Республіки

(далі – ЧСР). За цим Законом умовами отримання статусу адвоката були угорське громадянство, юридична освіта, проживання кандидата на території дії однієї з палат адвокатів, складання Присяги та трирічний юридичний стаж [10].

Отже, в другій половині XIX – на початку XX ст. правові норми з питань допуску до професії адвоката, які були поширені на Закарпатті, мали статус загальнодержавних в Угорщині та не містили правових обмежень стосовно жителів Закарпаття. Загальна кількість адвокатів в Угорщині не обмежувалась, за виключенням періоду з 1853 по 1861 рр., коли згідно з нормами Патенту № 170 в адвокатурі фактично діяв принцип «numerus clausus» (з лат. *обмежена кількість*).

Однак був і інший бік справи. Як зазначає Р. Майор, угорська політика мадяризації (1848–1918 рр.) охопила майже всі сфери життя українського населення, особливо освітню, мовну та церковно-релігійну, а її результати найбільше вплинули на інтелігенцію, яка на початку XX ст. майже вся виявилася змадяризованою (однак більшість українців не асимілювалися та зберегли свої етнічну ідентичність, мову, релігію, національний стрижень) [3, с. 158–159]. Тому не дивно, що українських прізвищ не було у списках адвокатів на Закарпатті в 1852 р. [11, арк. 5–6]. Щодо загальноугорської статистики, то в 1910 р. в Угорщині працювали 6743 адвокати, з яких: 136 німців, 92 словаки, 370 румунів, 4 українці (у списках адвокатів палати в м. Мараморш-Сігет за 1910 р., що діяла на Закарпатті, нами знайдено прізвища доктора Юлія Брацайка, який працював у Хусті, Миколи Поповича, який працював в Ужгороді, доктора Ореста Ляховича та доктора Августина Штефана (Агоштон), які працювали в Рахові [12]), 8 хорватів, 103 серби, 20 іншої національності, а інші – угорці. З-поміж 4364 кандидатів в адвокати та помічників адвокатів 114 німців, 43 словаки, 308 румунів, 3 хорвати, 60 сербів, 14 іншої національності, інші – угорці [13].

Таким чином, у другій половині XIX – на початку XX ст. політика країн, у складі яких перебувало Закарпаття, не сприяла розвитку української інтелігенції, що отримало свій прояв і в характеристиці кадрового складу закарпатської адвокатури, де працювали переважно іноземні правники з територій сучасних Угорщини, Румунії тощо.

Подальший швидкий розпад у 1918 р. Австро-Угорщини призвів до постановки питання про майбутнє Закарпаття. Тут варто згадати про адвокатів Юлія та Михайла Брацайків та їх участь у підготовці й роботі Всенародних зборів закарпатських українців у Хусті, на яких 21.01.1919 головував М. Брацайко та де було проголошено про воз'єднання історичного Закарпаття із соборною Україною. Однак політична ситуація не дозволила реалізувати вказане рішення, а Закарпаття під офіційною назвою Підкарпатська Русь було з 1919 по 1939 рр. частиною ЧСР та, за словами В. П. Копчак, територіально практично відповідало площі сучасної Закарпатської області [14, с. 36].

В адвокатурі ж ЧСР за час її існування так і не було вирішено питання про усунення правового дуалізму. Так, до складу ЧСР увійшли чеські землі та угорські землі (Словаччина та Закарпаття) колишньої Австро-Угорщини, в яких діяли два різні адвокатські порядки. Зокрема, на території Закарпаття та Словаччини був чинним Закон № 34, але вживалися також інші правові заходи. Умови запису адвоката у список однієї з адвокатських палат на території ЧСР уточнював Закон від 31.01.1922 № 40 (далі – Закон № 40). За цим Законом умовами набуття статусу адвоката були такі: чехословацьке громадянство, дієздатність, юридична освіта, ступінь доктора права, складання іспиту, загальний шестирічний юридичний стаж, складання Присяги [15] (з 1919 р. – вже Чехословацькій державі). Також § 3 Закону № 40 уперше передбачив допуск до професії адвоката жінок. Єдиною жінкою-адвокатом у Підкарпатській Русі в 1934 р. була доктор Леона Функова (прізвище після шлюбу – Ваїгасова), яка працювала в Ужгороді [5, с. 86]. Крім неї у списках кандидатів в адвокати Підкарпатської Русі в різний час перебували загалом 10 жінок [16, с. 221].

Слід розуміти, що політико-правовий розвиток Закарпаття до 1918 р. у складі Угорщини суттєво відрізнявся від періоду його перебування у складі ЧСР, адже йшлося про нові соціально-політичні, економічні та культурні умови розвитку Закарпаття у складі держави, яка в міжвоєнний час характеризувалась як найбільш демократична країна в Центрально-Східній Європі. Тому В. Лемак зауважив, що поширення правової системи ЧСР на Підкарпатську Русь у 1919–1920 рр. сприяло становленню там елементів громадянського суспільства [2, с. 12]. Враховуючи це, а також те, що поляки ще в 1920 р. скасували автономні права Галичини, в ЧСР швидко збільшилася кількість емігрантів з Галичини. Вони, як зазначає М. Вегеш, сприяли заснуванню та розвитку на Закарпатті «Пласту» й товариства «Просвіта», яка відіграла визначальну роль у формуванні національної свідомості закарпатських українців [1, с. 303]. Менш помітною на Закарпатті була культурна праця адвокатів-емігрантів, яких, зрештою, й не було багато: доктори Й. Дудикевич, Осип Охримович і Володимир Комаринський у Мукачеві, доктор Михайло Станко в Хусті, доктор Михайло Стахура у Виноградіві, доктор Роман Стахура в Ужгороді та інші [17, с. 335]. Серед них слід визначити доктора Данила Стахуру (19.12.1860 – 20.12.1938), який був колишнім громадським діячем Самбірщини, а у 1920–1930-х роках вимушено перебував на Закарпатті (тоді – ЧСР), де працював у крайовому суді в Берегові, у «Просвіті» в Ужгороді та в її читальні й філії в Берегові. Виховав двох синів, Романа та Михайла, які працювали адвокатами на Закарпатті [18].

Отже, нові соціально-політичні, економічні та культурні умови розвитку Закарпаття у складі ЧСР стали передумовою для змін у кадровому складі тодішньої закарпатської адвокатури, але наслідки

попереднього періоду перебування Закарпаття в складі Угорщини були ще довгий час відчутними в адвокатурі Підкарпатської Русі. Так, станом на 31.12.1926 у Підкарпатській Русі було 140 адвокатів: Михайло Станко працював у Хусті, Августин та Антон Штефани – в Рахові, Михайло та Юлій Брацайки, Іван Яцкович, Михайло Стасєв, Олекса Гупаловський – в Ужгороді [19]. Станом на 31.12.1933 працювали 172 адвокати: в Ужгороді – 50, в Мукачеві – 34, в Берегові – 28, у Хусті – 14, у Виноградіві – 12, в Тячеві – 8, в Рахові та Іршаві – по 6, у Великому Березному – 5, у Воловому (сучасне смт Міжгір'я Закарпатської області) – 3, Сваляві, Вілці, Середньому – по 1. При цьому переважна більшість із них ідентифікувала себе євреями: в Ужгороді їх було 33, в Мукачеві – 23, в Берегові – 23. Точної статистики адвокатів-українців на Закарпатті не велось, але було їх там всього кілька-канадцять [20]. Станом на 31.12.1937 в Підкарпатській Русі вже діяли 193 адвокати, з яких Микола Лозинський, Михайло Станко, Олег Попович та Микола Бандусяк – в Хусті, Володимир Комаринський, Августин та Антон Штефани – в Рахові, Михайло Стахура – у Виноградіві, Василь Саврук – у Тячеві, Юлій та Михайло Брацайки, Олекса Гупаловський, Іван Яцкович, Михайло Стасєв, Роман Стахура – в Ужгороді [21].

Отже, можемо зробити висновок, що адвокатура Підкарпатської Русі у складі ЧСР залишалася вільною професією, доступ до якої в 1922 р. уперше отримали жінки, а її кадровий склад незначною мірою поповнили адвокати-українці, в тому числі за рахунок адвокатів-емігрантів з Галичини, які допомагали закарпатцям у процесах їх національного відродження. Однак загалом в адвокатурі Підкарпатської Русі продовжували переважати іноземні правники.

У 1938 р. Підкарпатська Русь отримала автономні права у складі ЧСР та з 30.12.1938 назву Карпатська Україна, яка в 1939 р. у зв'язку з розпадом ЧСР проголосила свою незалежність. У цих процесах участь серед багатьох діячів Закарпаття взяли активну і адвокати М. Бандусяк і брати Брацайки. Зокрема, М. Брацайко був головою конституційно-правничої комісії в першому Соймі Карпатської України, а 15.03.1939 зачитав Маніфест, який проголосив незалежність Карпатської України. Також у Соймі працював міністром фінансів і комунікацій Ю. Брацайко, а М. Бандусяк серед іншого був головою загальної зборів у Хусті, де було створено Карпатську Січ.

Однак, як відомо, невдовзі Карпатська Україна припинила своє існування внаслідок окупації Угорщиною. У період з 1939 по 1944 рр. територія, яка сьогодні практично збігається з межами Закарпатської області України, мала офіційну назву Підкарпатська територія або Підкарпаття (*Karpatáljai*) у складі Королівства Угорщина (за ознакою державного режиму авторитарно централізоване) [7, с. 7, 9].

Формування адвокатури на території Підкарпаття здійснювалося з урахуванням норм Постанови угорського королівського міністерства від 23.06.1939 № 5.800/1939. М. Е. (далі – Постанова

№ 5.800/1939) [22]. Однак крім професійних вимог привертають до себе увагу положення § 17 та 19 Постанови № 5.800/1939, згідно з якими остаточне рішення про прийняття або відмову у прийнятті особи до складу Кошицької палати адвокатів, дія якої тимчасово поширювалася на Підкарпатську територію, приймав міністр юстиції за поданням приймальної комісії. Поряд із цим діяла і пряма заборона на прийняття до іменного списку (реєстру) адвокатів, тимчасово виконуючих обов'язки адвоката (заступників/помічників адвоката) та кандидатів в адвокати (практикантів у адвоката) осіб, поведінка яких викликала заперечення з огляду на національну належність. Особи єврейської національності могли бути прийняті в більшій кількості, ніж дозволяло антиєврейське законодавство.

Жінки у «знову приєднаних» областях могли бути прийняті в адвокатуру, якщо за всіх інших умов були докторами права [23]. Загалом у 1940 р. палата адвокатів у Кошицях нараховувала 126 адвокатів, з яких 47 працювали на Закарпатті (переважно угорці). Серед них зустрічається українське прізвище адвоката з Ужгорода Івана Яцковича [24]. У 1944 р. Кошицька палата нараховувала 174 адвокати, з яких 101 працював на Закарпатті [25]. Серед них українцями за національністю були Микола Бандусяк (16.12.1909 – 09.03.2002) [26], Юлій Бращайко (19.04.1875 – 09.10.1955) [27], які знаходилися у списках палати до 1944 р., Микола Попович (1908 – ?) [28] та згаданий вище Іван Яцкович, який до 1944 р. входив до складу ради адвокатів Кошицької палати.

Отже, варто підкреслити, що в період з 1939 по 1944 рр. на Закарпатті діяла правова норма, яка прямо передбачала заборону приймати в адвокатуру осіб, поведінка яких викликала заперечення з огляду на національну належність, що і вплинуло на кадровий склад адвокатури Підкарпаття.

З жовтня 1944 р. по січень 1946 р. розвиток адвокатури на Закарпатті відбувався в межах Закарпатської України (перехідного державного формування). Тоді колегія адвокатів формувалася заново спеціально створеним для цього органом – організаційним бюро. Вимоги до кандидатів у народну адвокатуру визначалися Декретом від 12.01.1945 № 35 «Про організацію роботи народної адвокатури», згодом їх деталізувало Розпорядження № 14 Уповноваженого Народної Ради в справах юстиції «Про здійснення Декрету № 35 Про організацію роботи народної адвокатури». Аналіз цих документів дозволяє виділити дві категорії вимог: а) професійні (юридична освіта, досвід роботи); б) загальні («володіння мовою українською і російською, та при попередніх режимах не запламували себе ворожою діяльністю супроти свого народу») (§ 2 Декрету № 35) [29]. Станом на 01.01.1946 на Закарпатті працював 31 адвокат (за національною ознакою: 12 українців, 9 росіян, 4 євреї, 3 угорці, 3 чехи та словаки) [30, арк. 1].

Таким чином, у період формування адвокатури Закарпатської України майбутні адвокати крім підтвердження своїх професійних

якостей підлягали ще й перевірці діяльності за попередніх іноземних режимів на Закарпатті.

У подальшому формування кадрового складу закарпатської адвокатури відбувалося в межах Закарпатської області у складі Української РСР. У цей період правовою основою діяльності адвокатів було затверджене 16.08.1939 Радою Народних Комісарів СРСР загальносоюзне Положення про адвокатуру СРСР [31] норми якого містили перелік професійних вимог, яким мали відповідати майбутні адвокати і стажери. Станом на 04.01.1947 колегія на Закарпатті нараховувала 58 адвокатів (у тому числі 1 жінка-адвокат В. К. Малютіна), з яких 23 українці, 20 росіян, 9 угорців, 3 євреї, 2 чехи, 1 словак [30, арк. 96–103]. Згодом, у жовтні 1948 р., колегія нараховувала 53 адвокати, з яких 36 українців, 10 росіян, 3 угорці, 4 євреї (у тому числі 2 жінки Й. П. Анталовека і Т. В. Барановська) [32, арк. 44–45]. Крім цього, в різний час в адвокатурі Закарпатської області протягом 1946–1950 рр. працювали Є. Д. Добриніна, Л. М. Завгородня-Соловійова, Л. І. Мельникова, Є. Й. Томащук, Є. Г. Ребенкова. Загалом у період 1945–1946 рр. на Закарпатті проходило переважно кількісне формування колегії адвокатів, у період 1947–1948 рр. було проведено низку заходів щодо очищення адвокатури від тих осіб, які не зуміли позбутися буржуазного світогляду. У 1950 р. в СРСР було введено обмеження максимальної кількості адвокатів у кожній з діючих колегій, що стосувалося також колегії адвокатів Закарпатської області, однак суворого контролю за цим обмеженням на Закарпатті не велося.

**Висновки.** Отже, аналіз кадрового складу адвокатури на Закарпатті в другій половині XIX – першій половині XX ст. дозволяє звернути увагу на те, що в ній працювала значна кількість іноземних правників з територій тих держав, у складі яких перебувало Закарпаття. Це обумовлювалося політикою цих країн стосовно Закарпаття, яка загалом не сприяла розвитку та формуванню української інтелігенції на Закарпатті. Однак адвокати-українці, коли виникали питання про майбутню історичну долю Закарпаття, знаходилися в авангарді процесів українського національного відродження закарпатців. У цьому ми бачимо їх історичну роль у процесах розвитку краю.

У цілому вважаємо, що в досліджуваній період адвокатура залишалася вільною професією (тільки в період з 1853 по 1861 рр. в Угорщині (і Закарпатті) діяв принцип «numerus clausus» (обмежена кількість), а в 1950 р. в СРСР та відповідно на Закарпатті було введено обмеження загальної кількості адвокатів у колегіях), а умови допуску до неї загалом ґрунтувалися на професійних критеріях (тільки в період з 1939 по 1944 рр. діяла пряма заборона приймати осіб, поведінка яких викликала заперечення з огляду на їх національну належність, а в період з 1944 по 1946 рр. перевірці підлягала також діяльність майбутніх адвокатів за час попередніх правових режимів на Закарпатті).

- Список бібліографічних посилань:** 1. Вегеш М. М. Карпатська Україна. Документи і факти : монографія. Ужгород : Карпати, 2004. 432 с.
2. Лемак В. В. Закарпаття у державно-правовій системі Чехословацької Республіки (1919–1939 рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 1996. 25 с.
3. Майор Р. І. Український національний рух на Закарпатті: генеза, розвиток і характерні риси (1848–1919 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Кам'янець-Подільський, 2015. 247 с.
4. Роман Н. М. Правове становище Закарпаття в складі Австро-Угорщини (1867–1918 роки) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Ужгород, 2016. 218 с.
5. Гайдошова М. Первые женщины в адвокатуре Словакии: культурологический анализ. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 17. Философия. Конфликтология. Культурология. Религиоведение*. 2016. Вып. 3. С. 83–89.
6. Gábris T. Dočasné súdne pravidlá Judexkuriálneho konferencie z roku 1861: monografická štúdia a historickoprávny komentár. Bratislava : Atticum, 2013. 492 s.
7. Мазурок І. О. Правове становище Закарпаття у 1939–1944 рр. : монографія. Ужгород : Карпатська Вежа, 2010. 308 с.
8. Холас І. Розвиток угорської судової системи в Закарпатті від початку угорської державності до 1867 року. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 9–12.
9. Patent cisařský ze dne 24 července 1852 № 170 jímžto se předpisuje řád advokátský pro Uhry, Chorvatsko, Slavansko, banát Temešský a vojvodství Srbské, vyjmajíc Hranici vojenskou, s tím ustanovením. *Riřský zákoník a vládní vestník*. 1852. Čis. LIII. S. 775–791.
10. Záturecký A., Chytil A. Zákonný článok XXXIV: 1874 o advokátskom poriadku. *Zákony a nariadenia o advokátoch platné v republike československej s prehľadom judikatúry Najvyššieho súdu Československého*. Vrno : Nakladatelství Barvič a Novotný, 1922. S. 91–139.
11. ДАЗО (Держ. архів Закарпат. обл.). Ф. 1217. Оп. 1. Спр. 14. 8 арк.
12. Ügyvédi kamarák, ügyvédek. XIII. Máramaros-Szigeten. Magyarorszáг tisztí cím – és névtára. 1910. Old. 501–502.
13. Smutná statistika. *Právny Obzor*. 1918. č 4. S. 100–101.
14. Копчак В. П., Копчак С. И. Население Закарпатья за 100 лет: статистико-демографическое исследование. Львов : Изд. об-ние «Вища Школа», 1977. 200 с.
15. Zákon ze dne 31 ledna 1922, kterým se mění a doplňují některá ustanovení o advokátech Čis. 40. *Sbírka zákonu a nařizení státu Československého*. 1922. S. 392–395.
16. Gajdošová M., Kerecman P. Prvé ženy v slovenskej advokácii. Bratislava: Veda, 2015. 320 s.
17. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. Ч. 1. 609 с.
18. Д-р Данило Стахура помер у Празі. *Діло*. 1938. № 285. С. 7.
19. Soznam advokátov na Podkarpatskei Rusi (dna 31.12.1926 r.). *Seznam členov advokátskej komory pre Slovensko v Turčianskom Sv. Martine*. Turčiansky Sv. Martin : Tlačou knihtačiarkeho Uč. Spolku v Turčianskom Sv. Martine, 1927. S. 29–30.
20. Адвокатура на Закарпатті. *Діло*. 1934. № 121. С. 5.
21. Soznam advokátov na Podkarpatskei Rusi (dna 31.12.1937 r.). *Soznam členov advokátskej komory v Turčianskom Sv. Martine*. Turčiansky Sv. Martin : Tlačou knihtačiarkeho Uč. Spolku v Turčianskom Sv. Martine. 1938. S. 21–25.
22. Постанова № 5.800/1939. М. Е. угорського королівського міністерства щодо організаційних положень юстиції, які стосуються повернутих до Угорської Святої Корони Підкарпатських територій // Мазурок І. О. Правове становище Закарпаття у 1939–1944 рр. : монографія. Ужгород : Карпат. Вежа, 2010. С. 176–182.
23. Розпоряження м. кор. министерства ч. 7.630/1942. М. Е. въ дѣлѣ принятія женщинъ наслѣдкомъ обратного присоединеня областей, оторванныхъотъ Мадярской



Святой Короны въ поименный списокъ кандидатовъ адвокатуры, замѣстителейъ адвокатовъ, респективно адвокатові. *Kárpátaljai közlöny – Подкарпатский вѣстник*. 1943. № 4. С. 7. **24.** Ügyvédi kamarák országos bizottsága. XIII. Kassa. *Magyarország tisztii cím – és névtára*. 1940. Old. 488. **25.** Ügyvédi kamarák országos bizottsága. XIII. Kassa. *Magyarország tisztii cím – és névtára*. 1944. Old. 673–674. **26.** Поп И. Микола Бандусяк (1909–2002). *Энциклопедия Подкарпатской Руси*. Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. С. 84. **27.** Поп И. Бращайко Юлий (1875–1955). *Энциклопедия Подкарпатской Руси*. Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. С. 105. **28.** ДАЗО. Ф. Р-1364. Оп. 1. Спр. 13. Арк. 9. **29.** Про організацію роботи народної адвокатури : декрет НРЗУ від 12.01.1945 № 35. *Вісник НРЗУ*. 1945. № 1. С. 6–7. **30.** ДАЗО. Ф. Р-1364. Оп. 1. Спр. 4. 107 арк. **31.** Положение об адвокатуре СРСР / Народный Комиссариат юстиции СССР. М. : Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1939. 12 с. **32.** ДАЗО. Ф. Р-1364. Оп. 1. Спр. 14. 91 арк.

Надійшла до редколегії 20.12.2017



### **Фельцан И. Ю. Кадровый состав адвокатуры на Закарпатье во второй половине XIX – первой половине XX века**

*Комплексно исследовано развитие кадрового состава адвокатуры на Закарпатье во второй половине XIX – первой половине XX века в контексте влияния на неё действующих на Закарпатье политико-правовых систем иностранных государств и характеристики национального состава адвокатов. Приведены ранее не известные историко-правовой науке архивные документы, осуществлён юридический анализ исторического процесса развития правовых норм о допуске к профессии адвоката на Закарпатье. Определена историческая роль закарпатских адвокатов в процессах развития Закарпатья.*

**Ключевые слова:** адвокатура Закарпатья, адвокатура Австро-Венгрии, адвокатура Подкарпатской Руси, адвокатура Подкарпатья, адвокатура Закарпатской Украины, адвокатура Закарпатской области.

### **Feltsan I. Yu. Personnel of the Bar in Zakarpattia in the second half of the XIX – first half of the XX century**

*The author has comprehensively researched the development of staffing of the Bar in Zakarpattia in the second half of the XIX – the first half of the XX century in the context of the influence on the Bar of the operating political and legal systems of foreign countries in Zakarpattia and the characteristics of the national Bar's personnel. Archival documents not previously known to historical and legal science have been provided; legal analysis of the historical process of the development of legal norms concerning admission to the lawyer's profession in Zakarpattia has been accomplished. The historical role of Zakarpattia lawyers in the processes of Zakarpattia development has been established.*

*It has been noted that nowadays the issues of the history of Zakarpattia Bar remain poorly researched. The study of the historical development of the staffing of the Bar in Zakarpattia has made it possible to better understand the general features of the establishment of advocacy in the region, which are conditioned by the historical, political*

*and legal conditions of the development of Zakarpattia. In particular, one of the characteristics of historical features of the development of the staffing of the Bar in Zakarpattia during the research period was the presence of a large number of foreign lawyers from the territories of modern Hungary, Romania, Slovakia, the Czech Republic, and others. This was determined by the content of the development processes of the intellectual class in Zakarpattia, where foreign political and legal systems in Zakarpattia did not generally contribute to the development of the Ukrainian intellectual class.*

*However, Ukrainian attorneys each time, when there was the question on the future historical fate of Zakarpattia, along with their main professional activities did not stay away from the processes of preservation and development of the Ukrainian national idea, they also were at the forefront of all processes of the Ukrainian national revival of people from Zakarpattia. Here the author sees their role in the processes of historical development of the region.*

*It has been generally noted that the Bar Association in Zakarpattia during the studied period, regardless of the content of certain foreign state regimes, where it operated, has remained (with the exception of certain short historical periods) as a free profession, and the conditions of admission to it were based on professional requirements and did not contain legal prohibitions on admission of people from Zakarpattia to the profession.*

**Keywords:** Bar of Zakarpattia, Bar of Austro-Hungary, Bar of Pidkarpatska Rus, Bar of Pidkarpattia, Bar of Zakarpatska Ukraine, Bar of Zakarpatska region.

